

ഹയ്യായി

**ആലയം പണിയാൻ
സമയമായിരിക്കുന്നു**

1 ദാര്യാവേദ് പാർസിയുടെ രാജാവായതി സ്ത്രീ രണ്ടോ, വർഷത്തിലെ ആറാം മാസം എന്നും, തീയതി ഹയ്യായിക്ക് യഹോവായിൽ നിന്നൊരു സന്ദേശം ലഭിച്ചു, ശൈത്യത്ത് തീയേലി സ്ത്രീ പ്രുത്രനായ സെതുബ്ലാബേപ്പൽ, ദയഹോവ സാദാക്കിസ്ത്രീ പ്രുത്രനായ സേഖാഡുവാം എന്നിവ ശ്രമായുള്ളതായിരുന്നു ആ സന്ദേശം, സെതുബ്ലാബേപ്പൽ തൈപ്പുദായിലെരാജ്യാധികാരിയും, ദോശുവാം മഹാപുരോഹിതനുമായിരുന്നു, സന്ദേശം ഇതായിരുന്നു. 2സർപ്പശക്തനായ യഹോവ തീയേരെ പറയുന്നു: “യഹോവയുടെ ആലയം പണിയാൻ സമയമായിട്ടില്ലെന്ന് ആളുകൾ പറയുന്നു.”

3ഹയ്യായിക്ക് യഹോവയിൽനിന്നു രണ്ടോമ തന്നു സന്ദേശംകുടി ലഭിച്ചു. ആ സന്ദേശമെ നേരന്ന് ഹയ്യായി പറഞ്ഞു: “3“നല്ല വസതിക മീൽ നീങ്ങൾക്കില്ലോപ്പൽ കഴിയാമെന്ന് നീങ്ങൾ കരുതുന്നു, ദിനതിൽ തടിപ്പുലക്കകൾ പിടി മുച്ചിച്ച നല്ലവിടുകളിൽ നീങ്ങൾ താമസിക്കുന്നു. എന്നാൽ യഹോവയുടെ വസതി ഇന്ത്യാഫും അവശിഷ്ടങ്ങളിലാകുന്നു! 4ശുദ്ധോർ, സർപ്പശക്തനായ യഹോവ പറയുന്നു, ‘നീങ്ങൾ മാർദ്ദ ദൈഖുപ്പറി ആലോച്ചിക്കു. എന്നാണു സാദോ ക്ഷുന്നതെന്നാലോച്ചിക്കു! നീങ്ങൾ അധികം വിത്തു വിതചുക്കിലും കുറിച്ചു വിളവേ ലഭിച്ചു ഇം. നീങ്ങൾക്കു ഉക്കിക്കാൻ കുറിച്ചാഹാരമേ തുക്കു, നിറച്ചു കഴിക്കാനില്ല. കുടിക്കാൻ കുറിച്ചു മാത്രമെന്തുക്കു, നിറയുന്നില്ല. കുറിച്ചുവസ്ത്രമേ നീങ്ങൾക്കുകുള്ളു, തണ്ണപ്പക്കറാൻ മതിയായതില്ല. കുറിച്ചു പണം മാത്രം നീങ്ങൾ നേടുന്നു. അതെ ഒന്നെന ചിലവാക്കുന്നുന് നീങ്ങളിരുത്തുനില്ല. നീങ്ങളുടെ കീഴിയിലെരായു രാജയുള്ളതുപോലെ യാണെന്ത്!”

5സർപ്പശക്തനായ യഹോവ പറയുന്നു, “നീങ്ങളെന്നാണു ചെയ്യുന്നതെന്നാലോച്ചിക്കു! 6ശുലകളിൽചെപ്പു മരം കൊണ്ടുവരിക. എന്നിൽ ആലയം, പണിയുക. അദ്ദേഹം തോൻ സന്തുഷ്ടനാക്കുകയും, തോൻ മഹത്പരവത്കരിക്കുപ്പെടുകയും ചെയ്യും.” യഹോവ ഇക്കാര്യം പറി ഞ്ഞു. 7സർപ്പശക്തനായ യഹോവ പറയുന്നു, “നീങ്ങൾ നല്ലവിളവു പ്രതീക്ഷിക്കുന്നു. എന്നാൽ വിളക്കാഞ്ഞാനെത്തുവേപാർ അല്ലാം യാന്ത്രംമെന്തുകുള്ളു. അതിനാൽ ആ യാന്ത്രം നീങ്ങൾ വീടിൽ കൊണ്ടുപോകുന്നു. അദ്ദേഹം തോനോ ഒരു കാറ്റിനെ അയച്ചു അതു പിരത്തിക്കൊള്ളുന്നു. എന്തുകൊണ്ടുപോകുന്നതെന്നോ? നീങ്ങളിലോരോതുതുതു, അവനുവന്നെൻ വീടു നോക്കുവേപാർ എന്നിൽ വസതി ഇന്ത്യാഫും അവശിഷ്ടങ്ങളിലാകുന്നു.

8അതിനാലുണ്ട് ആകാശം, മനസ്തിനെ തടഞ്ഞു വച്ചിരിക്കുന്നത്. ഭൂമി അതിനെ വിള വിനെ തടഞ്ഞുവച്ചിരിക്കുന്നതും അതു കൊണ്ടു തന്നെ.”

11യഹോവ പറയുന്നു, “ദേശവും മലകളും വരണ്ടുപോകടുത്തുനു തോൻ കല്പന നൽകി. ധാന്യങ്ങൾ, പുതുവീഞ്ഞൽ, ദെംബരവേദ്യ, പിനെ ഭൂമിയിലുണ്ടാകുന്നതെല്ലാം നശിപ്പിക്കുപ്പെടും! എല്ലാ മനുഷ്യമുഗ്ധികളും കഷീണിക്കും. മനുഷ്യരുടെ എല്ലാ കർക്കാദ്യാനവും പ്രഥാവിലാകും.”

പുതിയ ആലയത്തിന്നെൻ നിർമ്മാണമാണിക്കുന്നു

12ബഹായൽത്തീയേലിന്നെൻ പ്രുത്രനായ സെതുബ്ലാബേലിനോടും മഹാപുരോഹിതനുമുഖം ദയാശുവായോടും സംസാരിക്കാൻ യഹോവയായ നെവപു ഹയ്യായിരെ അയച്ചു. അതിനാലുവരു തന്നെ ഇളുടെ നെവപുമായ യഹോവയുടുടർന്ന ശബ്ദവും പ്രവാചകനായ ഹയ്യായിരുടെ വാക്കുകളും ശവച്ചു. ജനങ്ങൾ തന്നെളുടെ നെവപുമായ യഹോവയിൽ ഉള്ള തന്നെളുടെ ദയാദരവുകൾ കാട്ടുകയും ചെയ്തു.

13ജനങ്ങളോട് ഈ സന്ദേശമാറ്റിക്കാണ യഹോവയായ നെവപു അയച്ച ദുതനായിരുന്നു ഹയ്യായി: യഹോവ പറയുന്നു, “തോൻ നീങ്ങളോടൊന്നുണ്ട്!”

1415അങ്ങെനെ യഹോവയായ നെവപു, ജനങ്ങളെ ആലുയം പാനിയുന്നതിൽ ഉത്സുകരാക്കി. ശൈത്യത്തീയേലിന്നെൻ പ്രുത്രനായ സെതുബ്ലാബേലിനു ദയാദരയിലെ അധികാരി. യഹോവ അദ്ദേഹത്തെ ഉത്സുകനാക്കി! ദയഹോവ സാദാക്കിന്നെൻപ്രുത്രനായ ദയാശുവാ അയിരുന്നു മഹാപുരോഹിതൻ. യഹോവ അയാളെയും ഉത്സുകനാക്കി! എല്ലാ ജനങ്ങളെല്ലാം യഹോവ ആലയനിർമ്മാണത്തിന് ഉത്സുകരാക്കി. അങ്ങെനെ അവരു തന്നെളുടെ നെവപത്തിന്നെൻ, സർപ്പശക്തനായ യഹോവയുടുടർന്ന ആലയനിർമ്മാണം ആരാംച്ചു. ദാര്യാവേദ് പാർസിയിലെ രാജാവായതിനെ ആലയം മാസം ഇരുപത്തിനാലും തീയതിയാണ് അവർ ആ ജോലി തുടങ്ങിയത്.

യഹോവ ജനങ്ങളെ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നു

2 എഴും മാസത്തിന്നെൻ ഇരുപത്തിനാലും തീയതി യഹോവയിൽനിന്ന് ഈ സന്ദേശം ഹയ്യായിക്കു ലഭിച്ചു. 2യഹോവയിലെ അധികാരിയായ ശൈത്യത്തീയേലിന്നെൻ പ്രുത്രനായ സെതുബ്ലാബേലിനോടും മഹാപുരോഹിതനുമുഖം ദയഹോവ സാദാക്കിന്നെൻ പ്രുത്രനായ ദയാശുവായോടും ദയാദരവുകൾ കൂടിയാണു. 3“നീങ്ങളിലോത്തുപേര് ഈ ആലയത്തെന്നാക്കി നശിപ്പിക്കുപ്പെട്ട മനോഹരമായ ആലയവുമായി താരതമ്യം ചെയ്യുന്നുണ്ട്? നീങ്ങളെന്നാണു കരുതുന്നത്? ആദ്യത്തെ ആലയവുമായി താരതമ്യം ചെയ്യുന്നുണ്ട്? അന്നുമല്ലെന്നാണോ? 4എന്നാൽ സെതുബ്ലാബേലെ, യഹോവ പറയും

നൂ, ‘നിരുത്സാഹിതിനാകാതിരിക്കുക!’ ദയപേരാ സാദാക്കിഞ്ചി പുറ്റെന്നും മഹാപുരോഹിതനും മായ തോഴ്വരവയേ, ‘നിരുത്സാഹദ്വൈടത്ത്!’ ഈ രാജ്യത്തെ മുഴുവാൻ ജനങ്ങളെ, അഹോവ പറയുന്നൂ, ‘നിരുത്സാഹദ്വൈടത്ത്! ജോലി തുടരുക. എന്തെന്നാൽ, താൻ നിങ്ങളോടൊപ്പമുണ്ട്!’ സർപ്പശക്തനായ യഹോവയാണിൽ പറയുന്നത്!

କଳାରୋବ ପିଲାଗୁଣ୍ୟ, “ନିମେଶ ହୁଣ୍ଜିହୁପତ୍ର
ପିଟଫ୍ଲୋପାଶ ନିଷେଳ୍ପମାଯି ତୋବେନାତ୍ର କରାରୁ
ଖାଇଛି. ତୋବେନିରୀ ପରିଚାଳନ ପାଲିକାରୁକାହୁଁ
ଚେପତ୍ତି ଏବେଳି ଅତିଥାପ ନିଷେଳ୍ପକାନ ହୁଣ୍ଟାଯି
ଲୁଣ୍ଠାଇ. ଅର୍ଥାତକାଳି ଦେବପ୍ଲେଟ୍‌ଫେନ୍‌ଟେଟିପ୍! ନେଇରୁ
କାବଳେନାତ୍ର, ସର୍ବପୂର୍ବମଧ୍ୟକଥିକାରୀ ଯହେବାବ
ଯାହାଙ୍କ ହୁକାରୁଣ୍ଡାଶ ପିଲାଗୁଣତାତ୍! ଅର୍ଥକାଳ
ତତ୍ତ୍ଵିଗୁଣ୍ଠାନିର ରତ୍ନିକର୍ତ୍ତକାଳି ତୋବେନାଲ୍ପାଂ ତକିନ୍
ମରିକାଳୁଁ! ଭୁଲିବେଳାଯାଁ. ଅର୍ଥାତାଶବେତତାଯାଁ.ପରି
ତୋଳ ପିଲାଗ୍ନିକାଳୁଁ! ସମ୍ବୁଦ୍ଧବେତତାଯାଁ. ମରୁଭୁଲିବେ
ଯାଁ. ତୋଳ ପିଲାଗ୍ନିକାଳୁଁ! ୭୦ାହ୍ସିଂହନେବେ ତୋଳ
ପିଲାଗ୍ନିକାଳାଯାଁ. ଏମିବ୍ବା ରାହ୍ସିଂହନେବେଲାଯାଁ.
ସବପତ୍ରମାଯି ଆପର ନିଷେଳ୍ପକାନରୁକୁରେତମକୁ
ପରିକାଳୁଁ. ଚେପଣ୍ୟ. ଅନ୍ଦେଶ୍ପର ହୁଏ ଅର୍ଥାତ
ତତ୍ତ୍ଵିତ ତୋଳ ଦେଖିଲୁଁ ନିରାକାରକାଳୁଁ. ସର୍ବପୂର୍ବମଧ୍ୟ
କାରୀ ଯହେବାବତ୍ୟାଳିତ୍ତ ପିଲାଗୁଣର. ୫ଦାର
ଘର ରେଣ୍ଟାନ୍ ମୁଖ୍ୟବିନ୍ଦୁ. ଏକିନିକାଳୁୟତାକୁଣ୍ଟା!
ସପରିଶ୍ରବ୍ୟବୁଁ ମୁଖ୍ୟବିନ୍ଦୁ. ଏବେଳିତାକୁଣ୍ଟା. ସର୍ବପୂ
ର୍ବମଧ୍ୟକଥାରୀ ଯହେବାବତ୍ୟାଳିକାରୁଣ୍ଡାଶ ପିଲାଗୁ
ନାତ୍. ୫ଦକ୍ଷାପିଲାବେତର ହୁଏ ଅର୍ଥାତ୍. ମୁଖ୍ୟବିନ୍ଦୁରେ
କମାଶ ମନୋହରମାଯିରିକାଳୁଁ! ଅର୍ଥାତିକ୍ ପଞ୍ଜର
ମହିତପ୍ରା ଲାକାକାଳୁଁ. ତୋଳ ହୁଏ ସମାପନରୀ ସମା
ଯାନ. କେବଳ୍ପବିମାନାଯାଁ. ଚେପଣ୍ୟ! ସର୍ବପୂର୍ବମଧ୍ୟ
କାରୀ ଯହେବାବତ୍ୟାଳିକାରୁଣ୍ଡାଶ ପିଲାଗୁଣର
ତାଙ୍କ ବାରମ୍ବିକାଳୁଁ!”

പണി ആരംഭിച്ചിരിക്കുന്നു- അനു ഗ്രഹങ്ങൾ വരും

10“ପାଇସିଲିଲେ ଦାର୍ଯ୍ୟାବେଶୁରୀଜାବିନେଇ
ରଣେଂ । ରେଣୁରେଖିତ୍ତିଲେ କିମ୍ପତରାମାସଂ
ଲ୍ଲଭିପତିନିକାଳେ । ବିଷୟାଙ୍ଗ ପ୍ରଚାରକାରୀ
ହିନ୍ଦ୍ରାଯିକ ଧରୋବାଯିକିଳିକୁଣ୍ଡଳ ଲ୍ଲଭ ସାନ୍ଦ୍ର
ଶଂ ଲାଭିଥୁଃ ॥¹¹ଲ୍ଲଭରୁତ୍ୟତ୍ତେଲ୍ଲଭପ୍ରିତ୍ୟଜ୍ଞ ନିଯମ
ନେବେଲ୍ଲଭାବେନାନ୍ ପ୍ରୁଦୋହିତରେଣ୍ଟ ଚୋତି
କାଳେ ସର୍ବପ୍ରକରଣାଯ ଧରୋବା ନିତ୍ୟଲୋକୁ
କଳ୍ପିକଣ୍ଠୀନ୍ । 12“ଅତ୍ୟବିନ୍ ତଣେଠି ପାତ୍ରତତ୍ତ୍ଵଭ୍ୟାବ୍ଦ
ମଦକିର୍ତ୍ତ କୁରିଥୁଃ ମାଂସଂ କକାଣଭ୍ୟେପୋକକୁଣ୍ଠୀ
ବେପାନୀରିକାରକ୍ । ଏହ ବ୍ୟାପିଲ୍ଲଭ ଦୋଶମାତରୀ
ନାତ ଆର ମାଂସଂ ଦିଲ୍ଲଭୁବନ୍ଧୁମାଣ୍ । ଆ ପାତ୍ରତ
ଏତେତକିଲିଲ୍ଲୁ ଅନ୍ଧପ୍ରତିଲେବୋ ପାକାନ୍ଦବ୍ୟାଚ୍ୟତ ଦେଖ
ନେତରୀଲେବୋ ପିଣ୍ଡତରୀଲେବୋ ନେତରାତରୀଲେବୋ ମରେ
ତେତକିଲିଲ୍ଲୁ ଆରହାରତରୀଲେବୋ ନ୍ତପରଶିଥୁରାଲେ
ନାବୁଦ୍ଧ ମହିମା । ପାତ୍ରତା ନ୍ତପରଶିଥୁରାନ ବିଲ୍ଲୁ
ବିଶ୍ଵଭୁବନାକୁମୋ?”

ପ୍ରକୋପିତଙ୍କାଳ ମଧ୍ୟପଦି ପରିଣମେ, “ହୁଲ୍” ।
୧୩ ଅନ୍ତରେପାଶ ରାଜ୍ୟାଧିକ ଚେତାବିଷ୍ଟୁ, “ଏତୁପରି
 ଏତୁ ଉତ୍ତରଦେଇଥରେ ତତ୍ତ୍ଵାତ୍ମ ଅନ୍ତରୀଶ ଅସ୍ତ୍ରଭୂତ
 ତାକ୍ଷମଲ୍ଲେବୁ । ହୁଣି ଅନ୍ତରୀଶ ମରେଥେବିଲିଲୁ ବନ୍ଦୁ
 ଯିତି ତତ୍ତ୍ଵାତ୍ମ ଅନ୍ତରୀଶ ଅସ୍ତ୍ରଭୂତମାକୁମେବୋ?”

പുരോഹിതമാർ മറുപടി പറയുമ്പോൾ, “ഉള്ള,
അതു സാധനവും അശ്വദശമാക്കും.”

14 അരുദ്ദപൂർവ്വ എഴുന്നായി പറഞ്ഞെന്തു, “യഹോവാവ യായ കെവേമിന്തെനെ പറിയുന്നു, ‘ഈ രാജ്യത്തിലെ ജനങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചും അതു ശരിയാണ്! അവൻ എന്നിക്കു മുമ്പാകെ നിർമ്മാണം റിശുദ്ധ തും അല്ല. അതിനാൽ അവപുരുടെ കൈകുൾക്കൊണ്ടു സ്വപ്നർഥിക്കുന്നതെന്നും അഭ്യർത്ഥമായി താഴീരും! താഗപിനിത്തിൽ അവൻ എന്നർദ്ദപൂർവ്വം അവ അഭ്യർത്ഥമാക്കും. 15 ഇന്നേന്നാലും സംഭവിച്ച കാര്യങ്ങളെല്ലപ്പറ്റി ചിന്തിക്കുക. യഹോവാവയുടെ ആലയംപണി ആരാഭിക്കുന്നതിനു മുമ്പുണ്ടായിരുന്ന കാലത്തെല്ലപ്പറ്റി ചിന്തിക്കുക. 16 ഇതുപത്തെല്ലാ വസ്ത്യാന്തം ആവശ്യമുണ്ടെങ്കിലും പത്തലുവെക്കുമ്പാരത്തിൽ ഉള്ളു. അനുഭവതുരേണി വീണ്ടെന്തു വേണിടത്ത് ഇതുപത്തുരേണി മാത്രം! 17 എന്നു കൊണ്ടെന്നാൽ ഞാൻ നിങ്ങളെ ശിക്ഷിച്ചു. ഞാനയച്ച രോഗങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ സസ്യങ്ങളെ നഷ്ടപ്പെട്ടു. നിങ്ങളുടെ കൈകുൾ നിർമ്മിച്ച സാധനങ്ങളെ നഷ്ടപ്പെട്ടുകാണ ഞാൻ ആലപ്പെട്ടു. അയച്ചു. ഞാനിനൊക്കെ ചെയ്തിട്ടും നിങ്ങൾ എന്നിലേക്കു വന്നില്ല.’ യഹോവാവയാണ് ഈതൊക്കെ പറഞ്ഞത്.”

18യേറോവ പറഞ്ഞു, “ഒൻപതാം മാസത്തി നെറു ഇതുപത്രിനാലും ദിവസമാണിന്. യേറോവയുടെ ആലയത്തിന് അടിത്തരിയി ടുന പണി നിബാൾ പുർത്തീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിനാലിനി ഇന്നു മുതൽ എന്നൊക്കെയാണു സംഭവിക്കുന്നതെന്നു കണബുകൊള്ളുക! 19പത്രാ യത്തിൽ അല്ലെങ്കിലും ധാന്യം അപദേശംഷിക്കുന്നുണ്ടോ? മുന്തിരിവെള്ളിക്കുള്ളും അത്തമിരഞ്ഞെള്ളും മാതളനാരഞ്ഞകുള്ളും ദലീവൃഗ്ഗരഞ്ഞെള്ളും നോക്കുക. അവ പഴഞ്ഞെള്ളുണ്ടാക്കുന്നുണ്ടോ? ഇല്ല! എന്നാൽ ഇന്നുമുതൽ നോൺ നിബാൾ അനുഗ്രഹിക്കു!”

20ஆறு மாஸ் இதுபத்தினாலும் தீயதி மரடாது ஸங்கேஷம் கூடி யோவதித்தினினு ஹப்பாயிக்கு லபிச்சு. இதாயிடுங் ஸங்கேஷம்: 21“இலவுச்சிலை அயிகாதியாத ஸங்கேஷம் பேலினெனியகுடுமென்றால் போவுக. ஜமிதெய்யு ஸப்ளைதெய்யு. எனால் விரிவுக்குமேன்க் அவர் கோடு பிரயூக. 22அங்கொயி ராஜாக்குமொருதயு ஸிஃவாஸநாமைதெய்யு. எனால் தக்கிட. மரிக்கு. மரு ஜநகக்லூட் ராஜ்யானாலுடை ஶக்தி எனான் தகர்க்கு. அவருடை தேவுக்கலெய்யு. தேராஜிக் கலையு. எனால் தகர்க்கு. அவருடை போர்க்கு திருக்கலெய்யு. குதிரைப்பட்டதாஜிக்கலெய்யு. எனான் பராஜயக்குடுமென்று. அது ஸெஸங்கு பரங்புரம் ஸ்கேபிட்டிராஸ்கிலும். அவர் பரங்புரம் போட்டிக்கூக்கியு. வாழ்க்குத்த பரங்புரம் கொ பீக்கியு. செய்யு. 23ஸ்ரஷ்மச்சுதநாய யோவாவ யாளிதொகை பிரயூகந்த. ஸெயத்தீயேலி னெனிப்புதொய ஸங்கேஷமைப்பேலே, நீ உடையீ சாஸநாக்குங். நீகென எனால் தெரங்கெடுத்திரி ரிக்குங். அங்கு நீகென எனாகென்றி அத யாழ்மோதிர. போலெயாக்கு. எனானிதெப்பு. செய்துவெப்பதினு தெழுவிபாயிதிக்கு நீ!” ஸ்ரஷ்மச்சுதநாய யோவயான் இக்காரை வைச் பிரளித்த.

License Agreement for Bible Texts

World Bible Translation Center
Last Updated: September 21, 2006

Copyright © 2006 by World Bible Translation Center
All rights reserved.

These Scriptures:

- Are copyrighted by World Bible Translation Center.
- Are not public domain.
- May not be altered or modified in any form.
- May not be sold or offered for sale in any form.
- May not be used for commercial purposes (including, but not limited to, use in advertising or Web banners used for the purpose of selling online add space).
- May be distributed without modification in electronic form for non-commercial use. However, they may not be hosted on any kind of server (including a Web or ftp server) without written permission. A copy of this license (without modification) must also be included.
- May be quoted for any purpose, up to 1,000 verses, without written permission. However, the extent of quotation must not comprise a complete book nor should it amount to more than 50% of the work in which it is quoted. A copyright notice must appear on the title or copyright page using this pattern: "Taken from the HOLY BIBLE: EASY-TO-READ VERSION™ © 2006 by World Bible Translation Center, Inc. and used by permission." If the text quoted is from one of WBTC's non-English versions, the printed title of the actual text quoted will be substituted for "HOLY BIBLE: EASY-TO-READ VERSION™." The copyright notice must appear in English or be translated into another language. When quotations from WBTC's text are used in non-saleable media, such as church bulletins, orders of service, posters, transparencies or similar media, a complete copyright notice is not required, but the initials of the version (such as "ERV" for the Easy-to-Read Version™ in English) must appear at the end of each quotation.

Any use of these Scriptures other than those listed above is prohibited. For additional rights and permission for usage, such as the use of WBTC's text on a Web site, or for clarification of any of the above, please contact World Bible Translation Center in writing or by email at distribution@wbtc.com.

World Bible Translation Center
P.O. Box 820648
Fort Worth, Texas 76182, USA
Telephone: 1-817-595-1664
Toll-Free in US: 1-888-54-BIBLE
E-mail: info@wbtc.com

WBTC's web site – World Bible Translation Center's web site: <http://www.wbtc.org>

Order online – To order a copy of our texts online, go to: <http://www.wbtc.org>

Current license agreement – This license is subject to change without notice. The current license can be found at: <http://www.wbtc.org/downloads/biblelicense.htm>

Trouble viewing this file – If the text in this document does not display correctly, use Adobe Acrobat Reader 5.0 or higher. Download Adobe Acrobat Reader from:
<http://www.adobe.com/products/acrobat/readstep2.html>

Viewing Chinese or Korean PDFs – To view the Chinese or Korean PDFs, it may be necessary to download the Chinese Simplified or Korean font pack from Adobe. Download the font packs from:
<http://www.adobe.com/products/acrobat/acrasianfontpack.html>